

Biskupská synoda
14. riadne plenárne zhromaždenie
Povolanie a poslanie rodiny v Cirkvi a v súčasnom svete
LINEAMENTA
Vatikán, 2014

Predslov

Na koniec 3. mimoriadneho plenárneho zhromaždenia Biskupskej synody o „pastoračných výzvach týkajúcich sa rodiny v kontexte evanjelizácie“, ktorá sa konala v roku 2014, sa pápež František rozhodol zverejniť *Synodálnu správu (Relatio synodi)*, dokument, ktorým sa uzavreli diskusie na synode. Zároveň Svätý Otec naznačil, že tento dokument bude predstavovať *Lineamenta* pre 14. riadne plenárne zhromaždenie na tému „Povolanie a poslanie rodiny v Cirkvi a v súčasnom svete“, ktoré sa bude konať od 4. do 25. októbra 2015.

Synodálna správa, ktorá bola zaslaná ako *Lineamenta* sa končí týmito slovami: „Tieto úvahy, ktoré sú ovocím synodálneho dialógu vedeného vo veľkej slobode a v štýle vzájomného načúvania, chcú predložiť otázky a naznačiť perspektívy, ktoré musia dozrieť a byť spresnené v reflexii miestnych cirkví počas roka, ktorý nás delí od riadneho Plenárneho zhromaždenia Biskupskej synody“ (*Synodálna správa* 62).

Lineamenta sú doplnené sériou otázok, ktoré zisťujú ako bol tento dokument prijatý, pričom povzbudzujú k ďalšiemu rozvinutiu diela, ktoré sa začalo na mimoriadnom zhromaždení biskupov. Ide o to, „s novou sviežosťou a entuziazmom premyslieť, čo nám Zjavenie, odovzdané vo viere Cirkvi, hovorí o kráse, úlohe a dôstojnosti rodiny“ (*Synodálna správa* 4). V tejto perspektíve sme pozvaní, aby nasledujúci rok v nás „dozrievali so skutočným duchovným rozlišovaním predložené myšlienky a aby sme našli návrhy na konkrétne riešenia mnohých ťažkostí a výziev, ktorým dnes rodiny musia čeliť“ (pápež František, *Prejav na záver synody*, 18. októbra 2014). Výsledok tejto spoločnej porady spolu so Synodálnou správou tvorí materiál pre *Instrumentum laboris* 14. riadneho zhromaždenia Biskupskej synody v roku 2015.

Biskupské konferencie sú vyzvané, aby si zvolili primerané spôsoby na naplnenie tejto úlohy, ktoré umožnia zapojiť sa všetkým zložkám partikulárnych cirkví i akademickým inštitúciám, organizáciám, laickým združeniam a ďalším cirkevným subjektom.

SYNODÁLNA SPRÁVA
z 3. mimoriadneho plenárneho zhromaždenia
(5. – 19. októbra 2014)

Úvod

1. Biskupská synoda zjednotená so Svätým Otcem sa obracia na všetky rodiny sveta, s ich radosťami, námahami i nádejami. Cíti najmä povinnosť poďakovať sa Pánovi za veľkodušnú vernosť, s akou mnohé kresťanské rodiny odpovedajú na svoje povolanie a poslanie. Robia to s radosťou a s vierou, aj keď im rodinný život neraz stavia do cesty prekážky, nepochopenia a trápenia. Týmto rodinám chceme vyjadriť uznanie, vďaka a povzbudenie celej Cirkvi i tejto synody. Počas modlitbovej vigílie, ktorú v sobotu 4. októbra 2014 v rámci prípravy na synodu o rodine slávil Svätý Otec František na Námestí sv. Petra vo Vatikáne, vyjadril jednoducho a

konkrétne význam rodinnej skúsenosti v živote každého človeka, keď povedal: „Na naše zhromaždenie už padá večer. Je to čas, v ktorom sa radi vraciame domov, aby sme sa zišli pri stole, plní citov, vykonaného aj prijatého dobra, stretnutí, ktoré zahrievajú naše srdce a pomáhajú mu rásť, pri dobrom víne, ktoré už v ľudských časoch anticipuje budúcu, nikdy nekončiacu slávnosť. Je to však zároveň najťažšia hodina, pri ktorej sa človek osobne stretá s vlastnou samotou, v horkom šere nenaplnených plánov a snov: koľkí ľudia trávia dni v slepej uličke rezignácie, opustenosti, ba nevraživosti; v koľkých domoch sa minulo víno radosti, teda chuť – a samotná múdrosť – života [...] Dnes večer chceme byť hlasom jedných aj druhých – v našej modlitbe, v modlitbe za všetkých“.

2. Prameň radostí i skúšok, hlbokých citov, a niekedy aj zranených vzťahov: rodina je skutočne „škola ľudskosti“ (porov. *Gaudium et spes*, 52), ktorú tak veľmi potrebujeme. Aj napriek mnohým znakom krízy inštitútu rodiny, v rozličných kontextoch „globálnej dediny“, zostáva túžba po rodine, najmä u mladých, živá a motivuje Cirkev, odborníčku na všetko ľudské a vernú svojmu poslaniu, aby ohlasovala bez prestávky a s hlbokým presvedčením „evanjelium rodiny“, ktoré jej bolo zverené spolu so zjavením Božej lásky v Ježišovi Kristovi, ktoré neprestajne vyučovali cirkevní Otcovia, učitelia duchovnosti i cirkevné Magistérium. Rodina predstavuje pre Cirkev mimoriadne dôležitú skutočnosť, a v okamihu, keď sú všetci veriaci pozvaní vychádzať zo seba samých, je nevyhnutné, aby bola rodina znovu objavená ako nenahraditeľný subjekt evanjelizácie. Naše myšlienky sa obracajú k misijnému svedectvu mnohých rodín.

3. Rímsky biskup zvolal synodu biskupov, aby sa na svojom mimoriadnom zasadnutí v októbri 2014 zaoberala rodinou, ktorá je vzácnou a rozhodujúcou skutočnosťou, a aby svoje uvažovanie ďalej prehĺbila počas riadneho plenárneho zhromaždenia, ktoré sa uskutoční v októbri 2015, ako aj počas celého roka, ktorý bude plynúť medzi týmito dvomi synodálnymi zhromaždeniami. „Už samotné zhromaždenie sa okolo Rímskeho biskupa je okamihom milosti, v ktorom sa prejavuje biskupská kolegialita v procese duchovného a pastoračného rozlišovania“ – takto Svätý Otec František opísal synodálnu skúsenosť a naznačil jej úlohy: v dvojitém načúvaní Božím znameniam a znameniam ľudských dejín a v dvojitej, no zároveň jedinečnej vernosti, ktorá z nich vyplýva.

4. Vo svetle tohto príhovoru sme zozbierali výsledky našich uvažovaní a našich dialógov do troch nasledujúcich častí: načúvanie – umožňujúce poznať skutočnú situáciu dnešnej rodiny v komplexnosti jej svetlých i tienistých stránok; pohľad upretý na Krista – prostredníctvom ktorého je možné s novou sviežosťou a entuziazmom premyslieť, čo nám Zjavenie odovzďavané vo viere Cirkvi hovorí o kráse, úlohe a dôstojnosti rodiny; konfrontácia – vo svetle Ježiša Krista rozpoznať spôsoby, akými možno obnoviť Cirkev a spoločnosť, pokiaľ ide o ich starostlivosť o rodinu založenú na manželstve medzi mužom a ženou.

Prvá časť

Načúvanie: kontext a výzvy týkajúce sa rodiny

Spoločensko-kultúrny kontext

5. Verní Kristovmu učeniu hľadáme na skutočnosť rodiny v celej jej komplexnosti – s jej svetlými aj tienistými stránkami. Myslíme na rodičov, starých rodičov, bratov a sestry, blízkych aj vzdialených príbuzných a na puto medzi dvomi rodinami, ktoré vytvára každé manželstvo. Antropologicko-kultúrna zmena dnes ovplyvňuje všetky aspekty života a vyžaduje si analytické, členité uvažovanie. Treba predovšetkým zdôrazniť pozitívne aspekty:

väčšiu slobodu vyjadrovania a dôslednejšie uznávanie práv žien a detí, prinajmenšom v niektorých oblastiach. Na druhej strane však treba vziať do úvahy aj rastúce nebezpečenstvo vyplývajúce z vyhroteného individualizmu, ktorý degeneruje rodinné putá a vedie k tomu, že každý člen rodiny sa chápe ako ostrov, takže v niektorých prípadoch prevládne myšlienka, že subjekt vytvára sám seba podľa vlastných želaní, pokladaných za absolútne. K tomu sa pridáva aj kríza viery, ktorá sa dotkla mnohých katolíkov a ktorá je často príčinou kríz manželstva a rodiny.

6. Jednou z najväčších bied súčasnej kultúry je osamotenosť, ovocie neprítomnosti Boha v živote osôb a tiež nestálosti vzťahov. K tomu sa pridáva všeobecný pocit bezmocnosti vzhľadom na spoločensko-ekonomickú situáciu, ktorá často priam drví rodiny. Jej dôsledkom je totiž rastúca chudoba a neistota ohľadom zamestnania, ktorú ľudia niekedy prežívajú ako naozajstnú nočnú moru, a tiež vysoké daňové zaťaženie, čo určite nepovzbudzuje mladých k vstupovaniu do manželstva. Rodiny sa často cítia pre nezáujem a nepozornosť zo strany inštitúcií opustené. Negatívne dôsledky sú z hľadiska organizácie spoločnosti evidentné: od demografickej krízy až po vzdelávacie problémy, od ťažkosti prijať rodiaci sa život až po vnímanie prítomnosti starých ľudí ako bremena, ba až po rozširujúcu sa citovú vyprahnutosť, ktorá niekedy končí až násilím. Zodpovednosťou štátu je vytvárať také legislatívne a pracovné podmienky, ktoré dokážu zaručiť mladým budúcnosť a pomáhať im realizovať ich projekt založenia rodiny.

7. Určité kultúrne a náboženské kontexty stavajú ľudí pred osobitné výzvy. V niektorých spoločnostiach ešte stále existuje prax polygamie a v určitých tradičných kontextoch zvyk tzv. „manželstva na etapy“. V iných kontextoch zostáva prítomná prax manželstiev, ktoré dopredu dohodli príbuzní. V krajinách, kde je prítomnosť Katolíckej cirkvi minoritná, existuje množstvo zmiešaných manželstiev a manželstiev medzi partnermi rozdielnych náboženských vyznaní – so všetkými ťažkosťami, ktoré to prináša, pokiaľ ide o právny stav, krst a výchovu detí i vzájomné rešpektovanie rozdielneho vierovyznania. V týchto manželstvách môže existovať nebezpečenstvo relativizmu alebo nezáujmu, ale je tu aj šanca vytvárať ekumenického ducha a viesť medzináboženský dialóg v harmonickom spolužití komunit, ktoré žijú na tom istom mieste. V mnohých kontextoch, a to nielen na Západe, sa veľmi šíri prax spolužitia partnerov už pred manželstvom a taktiež spolužití, ktoré nesmerujú k vytvoreniu inštitucionálneho putá. K tomu sa často pridáva občianska legislatíva, ktorá manželstvo a rodinu vystavuje nebezpečenstvu. V dôsledku sekularizácie je vzťah k Bohu v mnohých častiach sveta veľmi oslabený a vieru už nezdieľa celá spoločnosť.

8. Mnoho detí sa rodí mimo manželstva, predovšetkým v niektorých krajinách, a mnoho z nich potom vyrastá len s jedným z rodičov alebo v širšom či nanovo vytvorenom rodinnom kontexte. Rastie počet rozvodov a rozhodnutia sú nezriedka motivované výlučne faktormi ekonomického charakteru. Deti sú neraz objektmi sporu medzi rodičmi a skutočnými obeťami rodinných rozkolov. Nielen pre ekonomické príčiny sú otcovia často neprítomní práve tam, kde sa požaduje, aby rozhodnejšie prevzali zodpovednosť za deti a za rodinu. Stále je potrebné brániť a podporovať dôstojnosť ženy. Dnes sú ženy v mnohých kontextoch skutočne diskriminované a aj dar materstva je často penalizovaný, namiesto toho, aby bol prezentovaný ako hodnota. Netreba zabúdať ani na rastúce násilie, ktorého obeťami sú ženy, neraz aj uprostred rodín, a na závažné a rozšírené genitálne zmrzačovanie žien v niektorých kultúrach. A sexuálne zneužívanie detí predstavuje jednu z najškandalóznejších a najperverznejších skutočností súčasnej spoločnosti. Aj spoločnosti poznačené v dôsledku vojny, terorizmu a prítomnosti organizovaného zločinu násilím, majú vo svojom strede zbadačené a narušené rodiny – predovšetkým vo veľkých metropolách a na ich perifériách rastie takzvaný fenomén

detí z ulice. Ďalší znak čias, ktorému treba čeliť a ktorý treba chápať v súvislosti s jeho mnohými dopadmi na rodinný život, predstavuje vyst'ahovalectvo.

Dôležitosť citového života

9. Aj napriek opísanému obrazu spoločnosti sa na mnohých miestach sveta u jednotlivcov vyskytuje väčšia potreba starať sa o vlastnú osobu, spoznávať sa vnútorne a žiť v súlade s vlastnými emóciami a citmi, hľadať kvalitné citové vzťahy; takéto správne úsilie môže viesť k túžbe angažovať sa v budovaní tvorivých vzťahov darovania a vzájomnosti, vzťahov vedúcich k zodpovednosti a solidarite – akými sú aj rodinné vzťahy. Nebezpečenstvo individualizmu a riziko životného egoizmu je vážne. Výzvou pre Cirkev je pomáhať párom dozrievať v emocionálnej oblasti a citovo sa rozvíjať prostredníctvom podporovania dialógu, čnosti a dôvery v milosrdnú lásku Boha. Bezvýhradné nasadenie, ktoré sa vyžaduje v kresťanskom manželstve, môže byť silným liečivým prostriedkom proti egoistickému individualizmu.

10. V dnešnom svete nechýbajú také kultúrne tendencie, ktoré sa pokúšajú nanútiť citovosť bez akýchkoľvek limitov a vyskúšať všetky jej podoby, aj tie najspletitejšie. Otázka citovej nestálosti je naozaj veľmi aktuálna: narcistická citovosť, nestabilná a premenlivá, ktorá nepomáha ľuďom dosiahnuť väčšiu zrelosť. Obavy vyvoláva aj rozširovanie pornografie a komercializácia tela, ktorej napomáha aj nemorálne používanie internetu – a treba tiež pripomenúť situáciu osôb, ktoré sú nútené praktizovať prostitúciu. V tomto kontexte sú manželské páry často neisté, váhajú a len s námahou hľadajú spôsoby pre rast. Mnohí majú tendenciu zostať v primárnych štádiách emocionálneho a sexuálneho života. Kríza manželov destabilizuje rodinu a môže cez odlúčenia a rozvody viesť k vážnym následkom na dospelých, deťoch i na spoločnosti – tým, že oslabí jednotlivcov i sociálne väzby. Aj demografický pokles – za ktorý môže mentalita orientovaná proti pôrodom (antinatalizmus), podporovaná svetovými politikami tzv. reprodukčného zdravia – nielen vplýva na situáciu, v ktorej už nie je zaručené prirodzené striedanie generácií, ale časom môže viesť k ekonomickému oslabeniu a k strate nádeje do budúcnosti. Silný vplyv na pôrodnosť má tiež rozvoj biotechnológií.

Výzva pre pastoračiu

11. V tomto kontexte Cirkev cíti, že treba povedať slová pravdy i nádeje. Treba pritom vyjsť z presvedčenia, že človek pochádza od Boha a že úvahy znovu nastoľujúce veľké otázky o význame ľudského bytia, dokážu nájsť úrodnú pôdu v najhlbších očakávaniach ľudstva. Veľké hodnoty manželstva a kresťanskej rodiny korešpondujú s hľadaním, ktoré je aj v čase poznačenom individualizmom a hedonizmom prítomné v celom ľudskom živote. Treba prijímať ľudí s ich konkrétnym životom, dokázať podporiť ich hľadanie, vzbudiť v nich túžbu po Bohu a vôľu cítiť sa byť naplno súčasťou Cirkvi – aj v prípade tých, čo upadli alebo sa nachádzajú v tých najzúfalejších situáciách. Kresťanské poslanstvo má v sebe vždy skutočnosť a dynamiku milosrdenstva a pravdy, ktoré v Kristovi existujú vo vzájomnom súlade.

Druhá časť

Pohľad upretý na Krista: „evanjelium rodiny“

Pohľad na Ježiša a Božia pedagogika v dejinách spásy

12. Aby sme si „overili správnosť našich krokov na pôde súčasných výziev, rozhodujúcou podmienkou je upierať pohľad na Ježiša Krista, spočínúť v kontemplácii a adorácii jeho tváre [...]. Skutočne, zakaždým, keď sa vraciame k prameňu kresťanskej skúsenosti, otvárajú sa

nám nové cesty a nevídané možnosti“ (pápež František, príhovor zo 4. októbra 2014). Ježiš hľadel na ženy a mužov, ktorých stretával, s láskou a citlivosťou, a pri ohlasovaní nárokov Božieho kráľovstva sprevádzal ich kroky s pravdou, trpezlivosťou a milosrdenstvom.

13. Pretože poriadok stvorenia je určený jeho zameraním na Krista, je potrebné rozlišovať, no neoddeľovať rozličné stupne, ktorými Boh odovzdáva ľudstvu milosť zmluvy. V zmysle Božej pedagogiky, podľa ktorej sa poriadok stvorenia rozvíja v poriadku spásy prostredníctvom po sebe nasledujúcich etáp, je treba pochopiť novosť kresťanskej sviatosti manželstva v kontinuite s prapôvodným prirodzeným manželstvom. Takýmto spôsobom možno pochopiť spásonosnú činnosť Boha tak vo stvorení, ako aj v kresťanskom živote. Vo stvorení: keďže všetko bolo stvorené skrze Krista a pre neho (porov. *Kol* 1, 16), kresťania „nech s radosťou a úctou objavujú semená, ktoré sú [tam] skryté; nech však zároveň pozorne sledujú hlboké zmeny vo vývoji národov“ (*Ad gentes* 11). V kresťanskom živote: keďže krstom je veriaci začlenený do Cirkvi prostredníctvom domácej Cirkvi, ktorou je jeho rodina, otvára sa preňho „dynamický proces, ktorý pozvoľna napreduje s postupným vnášaním Božích darov“ (*Familiaris consortio* 9), prostredníctvom neustáleho obracania sa k láske, ktorá zachraňuje od hriechu a darúva plnosť života.

14. Samotný Ježiš, keď hovorí o prapôvodnom pláne týkajúcom sa ľudského páru, znovu potvrdzuje nerozlučiteľnosť spojenia medzi mužom a ženou, aj keď hovorí, že „*Mojžiš vám pre tvrdosť vášho srdca dovolil prepustiť vaše manželky, ale od počiatku to nebolo tak*“ (*Mt* 19, 8). Nerozlučiteľnosť manželstva („*Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje*“ *Mt* 19, 6), netreba v prvom rade chápať ako „jarmo“, ktoré sa kladie na ľudí, ale skôr ako „dar“ poskytnutý osobám zjednoteným v manželstve. Týmto spôsobom Ježiš ukazuje ako Božia dobrotivosť stále sprevádza ľudské napredovanie, lieči a premieňa zatvrdnuté ľudské srdce svojou milosťou a cestou kríža ho nasmerúva k jeho počiatku. Z evanjelií jasne vidno Ježišov príklad, ktorý je pre Cirkve vzorový. Ježiš sa skutočne začlenil do rodiny, na svadobnej hostine v Káne urobil svoj prvý zázrak, ohlasoval posolstvo týkajúce sa významu manželstva ako plnosť Zjavenia, ktoré sa vracia k pôvodnému Božiemu plánu (porov. *Mt* 19, 3). Zároveň však uviedol do praxe náuku, ktorú hlásal, a tak ukázal skutočný význam milosrdenstva. Jasne to vidieť pri jeho stretnutí so Samaritánkou (porov. *Jn* 4, 1 – 30) a s cudzoložnou ženou (porov. *Jn* 8, 1 – 11), keď ich Ježiš – svojím postojom lásky voči týmto hriešniciam – privádza k pokániu a obráteniu („*chod’ a viac nehreš*“), ktoré sú podmienkou odpustenia.

Rodina v spásonosnom Božom pláne

15. Slová večného života, ktoré Ježiš zanechal svojim apoštolom, obsahovali aj učenie o manželstve a rodine. Toto Ježišovo učenie nám umožňuje rozlišovať tri základné etapy Božieho plánu ohľadom manželstva a rodiny. Na začiatku je tu rodina, ktorá bola na počiatku, keď Boh Stvoriteľ ustanovil prvotné manželstvo medzi Adamom a Evou, ako pevný základ rodiny. Boh nielen stvoril človeka ako muža a ženu (porov. *Gn* 1, 27) ale ich aj požehnal, aby boli plodní množili sa (porov. *Gn* 1, 28). Preto „*muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom*“ (*Gn* 2, 24). Táto jednota bola narušená hriechom a stala sa historickou formou manželstva v Božom ľude, pre ktorú Mojžiš udelil dovolenie vystaviť priepustný list (porov. *Dt* 24, 1n). Takáto forma prevládala aj v Ježišových časoch. Svojím príchodom a zmierením padnutého sveta – vďaka dielu spásy, ktoré vykonal – však Ježiš ukončil túto etapu, nastolenú Mojžišom.

16. Ježiš, ktorý v sebe priniesol všetkému zmierenie, znovu priviedol manželstvo a rodinu k ich počiatočnej forme (porov. *Mk* 10, 1 – 12). Rodina a manželstvo boli Kristom vykúpené

(porov. *Ef* 5, 21 – 32) a obnovené na obraz Najsvätejšej Trojice – teda tajomstva, z ktorého vychádza každá opravdivá láska. Význam manželskej zmluvy, ustanovenej vo stvorení a zjavenej v dejinách spásy, sa naplno vyjavuje v Kristovi a v jeho Cirkvi. Od Krista a prostredníctvom Cirkvi získava manželstvo a rodina milosť potrebnú na vydávanie svedectva o Božej láske a na život v spoločenstve. Evanjelium rodiny prechádza dejinami sveta od stvorenia človeka na Boží obraz a podobu (porov. *Gn* 1, 26 – 27) až po zavŕšenie tajomstva Zmluvy v Kristovi Baránkovou svadobnou hostinou na konci vekov (porov. *Zjv* 19, 9; Ján Pavol II., *Katechéza o ľudskej láske*).

Rodina v dokumentoch Cirkvi

17. »Po stáročia Cirkev neustále hlásala nemenne učenie o manželstve a rodine. Jedným z najdokonalejších vyjadrení tohto učenia bola pastoračná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*, ktorá venuje celú kapitolu zdôrazneniu dôstojnosti manželstva a rodiny (porov. *Gaudium et spes*, 47 – 52). Koncil definoval manželstvo ako spoločenstvo života a lásky (porov. *Gaudium et spes*, 48) a lásku postavil do centra manželstva, čím zároveň ukázal pravdu o tejto láske vzhľadom na rozličné redukcionistické formy, prítomné v súčasnej kultúre. „Skutočná láska medzi manželom a manželkou“ (*Gaudium et spes* 49) znamená vzájomné sebadarovanie, zahŕňa a integruje sexuálnu dimenziu a citovú stránku, a je v súlade s Božím plánom (porov. *Gaudium et spes*, 48 – 49). Okrem toho, *Gaudium et spes* 48 zdôrazňuje „zakorenenie“ manželov v Kristovi: Kristus Pán „vychádza v ústrety kresťanským manželom vo sviatosti manželstva“ a zostáva s nimi. Vo vtelení vstupuje do ľudskej lásky, očisťuje ju a privádza k plnosti: zároveň skrze svojho Ducha darúva snúbencom schopnosť žiť túto lásku a celý ich život naplňa vierou, nádejou a láskou. Takto sú snúbenci podobní zasväteným – a prostredníctvom špeciálnej milosti budujú Kristovo telo a vytvárajú domácu Cirkev (porov. *Lumen gentium*, 11). Takže Cirkev, ak chce naplno pochopiť svoje tajomstvo, hľadá na kresťanskú rodinu, ktorá toto tajomstvo predstavuje autentickým spôsobom« (*Instrumentum laboris*, 4).

18. »V duchu II. Vatikánskeho koncilu, pápežské Magistérium prehĺbilo učenie o manželstve a rodine. Predovšetkým Pavol VI. v encyklike *Humanae vitae* zdôraznil úzky vzťah medzi manželskou láskou a odovzdávaním života. Svätý Ján Pavol II. venoval rodine osobitnú pozornosť vo svojich katechézach o ľudskej láske, v *Liste rodinám (Gratissimam sane)* a predovšetkým v apoštolskej exhortácii *Familiaris consortio*. V týchto dokumentoch pápež definoval rodinu ako „cestu Cirkvi“; ponúkol spoločnú víziu povolania k láske pre muža a ženu; načrtol základné línie pre pastoračnú rodinu a pre prítomnosť rodiny v spoločnosti. Konkrétne, keď hovoril o manželskej láske (porov. *Familiaris consortio*, 13), opísal spôsob, akým manželia vo svojej vzájomnej láske dostávajú dar Kristovho Ducha a ako prežívajú svoje povolanie k svätosti« (*Instrumentum laboris*, 5).

19. »Benedikt XVI. sa v encyklike *Deus caritas est* vrátil k téme pravdy o láske medzi mužom a ženou, ktorá je naplno pochopiteľná len vo svetle lásky ukrižovaného Krista (porov. *Deus caritas est*, 2). Zdôrazňuje, že „manželstvo založené na výlučnej a definitívnej láske sa stáva zobrazením vzťahu Boha k jeho ľudu a naopak: spôsob, akým miluje Boh, sa stáva mierou ľudskej lásky“ (*Deus caritas est*, 11). Okrem toho, v encyklike *Caritas in veritate*, zdôrazňuje význam lásky ako životného princípu v spoločnosti (porov. *Caritas in veritate*, 44) – teda tam, kde sa človek učí skúsenosti spoločného dobra« (*Instrumentum laboris*, 6).

20. »Keď sa Svätý Otec František v encyklike *Lumen fidei* zaoberá vzťahom medzi rodinou a vierou, píše: „Keď sa [mladí ľudia] stretnú s Kristom a dajú sa uchvátiť i viesť jeho láskou, on

rozširuje ich horizonty a dáva im pevnú nádej, ktorá nesklame. Viera nie je útočiskom pre ľudí bez odvahy, ale rozletom života. Pomáha objaviť veľké povolanie na lásku a uistuje, že tejto láske možno dôverovať, že stojí za to sa jej odovzdať, lebo jej základ spočíva na Božej vernosti, ktorá je mocnejšia ako každá naša krehkosť“ (*Lumen fidei*, 53)« (*Instrumentum laboris*, 7).

Nerozlučiteľnosť manželstva a radosť zo spoločného života

21. Vzájomné darovanie sa, ktoré je konštitučným prvkom sviatostného manželstva, má svoje korene v krstnej milosti, ktorá ustanovuje v Cirkvi základné spojenie každého človeka s Kristom. Snúbenci si po vzájomnom súhlase a posilnení Kristovou milosťou sľubujú úplné darovanie seba samého, vernosť a otvorenosť voči životu, pričom dary, ktoré im Boh dáva, považujú za základný prvok manželstva a vo svojom mene i pred Cirkvou berú svoj vzájomný záväzok vážne. Teda vo viere je možné prijať dobrá manželstva ako záväzky, ktoré sa dajú lepšie dodržať s pomocou sviatostnej milosti. Boh požehnáva lásku manželov a potvrdzuje jej nerozlučiteľnosť, pričom im zároveň ponúka pomoc, aby mohli žiť verne, vzájomne sa dopĺňať a byť otvorení voči životu. Preto sa Cirkev obracia na manželov ako na srdce celej rodiny, ktorá tiež obracia svoj pohľad na Ježiša.

22. V tomto zmysle chcel Druhý vatikánsky koncil – ktorý si osvojil učenie Apoštola, podľa ktorého je všetko stvorené v Kristovi a pre neho (porov. *Kol* 1, 16) – vyjadriť uznanie prirodzenému manželstvu a pravdivým prvkom, ktoré sú prítomné v iných náboženstvách (porov. *Nostra aetate*, 2) a kultúrach, napriek ich obmedzeniam a nedostatkom (porov. *Redemptoris missio*, 55). Prítomnosť semien Božieho slova v rôznych kultúrach (porov. *Ad gentes*, 11) by mohla byť aplikovaná viacerými spôsobmi aj na realitu manželstva a rodiny v mnohých kultúrach a na ľudí, ktorí nie sú kresťanmi. Existujú teda prvky, ktoré platia aj mimo kresťanského manželstva, založeného na trvalom vzťahu medzi mužom a ženou, a ktoré každopádne chápeme ako naň zamerané. S ohľadom na ľudskú múdrosť prítomnú v rozličných národoch a kultúrach uznáva Cirkev aj takúto rodinu za základnú, nevyhnutnú a plodnú bunku ľudského spoluzitia.

Pravda a krása rodiny a milosrdenstvo voči zraneným a krehkým rodinám

23. S vnútornou radosťou a hlbokým potešením hľadá Cirkev na tie rodiny, ktoré ostávajú verné učeniu evanjelia, ďakuje im za vydávané svedectvo a povzbudzuje ich. Vďaka nim je totiž krása navždy nerozlučiteľného a verného manželstva dôveryhodná. V rodine „ktorú možno nazvať domácou cirkvou“ (*Lumen gentium*, 11) dozrieva na základe spoločenstva medzi osobami, v ktorom sa z Božej milosti odráža tajomstvo Najsvätejšej Trojice, prvá skúsenosť Cirkvi. „Tu sa človek učí trpezlivosti a radosti z práce, bratskej lásky, veľkodušnému a opätovnému odpúšťaniu a najmä uctievaniu Boha modlitbou a obetou svojho života“ (*KKC* 1657). Svätá rodina z Nazareta je toho obdivuhodným vzorom, aj v jej škole „pochopte, prečo máme zachovávať duchovnú disciplínu, ak chceme zachovávať učenie evanjelia a stať sa Kristovými učeníkmi“ (Pavol VI. *Príhovor v Nazarete*, 5. januára 1964). „Evanjelium rodiny“ žije aj tie semená, ktoré ešte len majú dozrieť, a stará sa aj o tie stromy, ktoré sú vyschnuté a vyžadujú si, aby sa na ne nezabúdalo.

24. Hoci Cirkev ako spoľahlivá učiteľka a starostlivá matka uznáva, že pre pokrstených niet iného manželského zväzku ako je sviatostný a že každé jeho porušenie je proti Božej vôli, je si tiež dobre vedomá krehkosti mnohých svojich detí, ktoré namáhavo kráčajú po ceste viery. „Preto bez toho, aby sme čokoľvek uberali ideálu evanjelia, treba s milosrdenstvom a

trepezlivosťou sprevádzať rozličné štádiá rastu osôb, ktoré deň po dni postupne napredujú. [...] Malý krôčik uprostred ľudských ohraničení môže byť Bohu vzácnejší než navonok bezchybný život človeka, ktorý svoje dni trávi bez toho, aby musel čeliť vážnym ťažkostiam. Všetkým sa musí dostať útecha a povzbudenie zachraňujúcej Božej lásky, ktorá tajomne pôsobí v každom človeku bez ohľadu na jeho chyby alebo pády“ (*Evangelii gaudium*, 44).

25. V poriadku pastoračného prístupu k osobám, ktoré uzavreli občiansky sobáš, alebo sa rozviedli a znovu zosobášili, alebo ktoré spolu žijú bez manželstva, je úlohou Cirkvi, aby im ukazovala Božiu pedagogiku milosti v ich životoch a pomáhala im dospieť k plnosti Božieho plánu. Cirkev nasleduje pohľad Krista, ktorého svetlo osvecuje každého človeka (porov. *Jn* 1, 9; *Gaudium et spes*, 22), a s láskou sa obracia na tých, ktorí sa podieľajú na jej živote neúplným spôsobom; uznáva, že Božia milosť pôsobí aj v ich životoch, keď im dáva odvahu konať dobro, starať sa s láskou jeden o druhého a slúžiť spoločenstvu, v ktorom žijú a pracujú.

26. Cirkev hľadá s obavami na nedôveru mnohých mladých ľudí voči manželskému sľubu a trpí pre neuváženosť, s akou sa toľkí veriaci rozhodujú ukončiť dobrovoľne prijatý vzťah a nadviazať nový. Títo veriaci, ktorí sú súčasťou Cirkvi potrebujú milosrdnú a povzbudivú pastoračnú pozornosť, pričom treba náležite rozlišovať medzi jednotlivými situáciami. Pokrstených mladých ľudí treba povzbudzovať k tomu, aby neváhali zoči-voči bohatstvu, ktorým sviatosť manželstva obohatí plány ich vzájomnej lásky, keď budú posilnení Kristovou milosťou a možnosťou naplno sa podieľať na živote Cirkvi.

27. V tomto zmysle nový rozmer dnešnej pastorácie rodín spočíva v tom, že venuje pozornosť aj civilným manželstvám medzi mužom a ženou, tradičným manželstvám a s náležitým rozlíšením aj spolužitiam bez manželstva. Keď totiž zväzok dosiahne istú stabilitu prostredníctvom verejného putá a vyznačuje sa hlbokou láskou, zodpovednosťou za ďalšie pokolenie a schopnosťou prekonať skúšky, možno to chápať ako príležitosť na jeho sprevádzanie na ceste k sviatosti manželstva. Veľmi často sa však spolužitie nastolí nie s úmyslom uzavrieť v budúcnosti manželstvo, ale bez akéhokoľvek zámeru uzavrieť inštitucionálny vzťah.

28. V súlade s milosrdným Ježišovým pohľadom má Cirkev pozorne a starostlivo sprevádzať svoje najkrehkejšie deti, poznačené zranenou a stratenou láskou, dodávajúc im dôveru a nádej, ako keď svetlo majáku v prístave alebo svetlo fakle nesenej v dave svieti tým, ktorí stratili smer, alebo sa nachádzajú v búrke. Vedomí si toho, že väčším milosrdenstvom je povedať pravdu s láskou, nezostaňme iba pri súcíte. Milosrdná láska nielen priťahuje a zjednocuje, ale aj premieňa a pozdvihuje. Pozýva k obráteniu. Tak zároveň chápeme Pánov postoj, ktorý neodsudzuje cudzoložnicu, ale žiada ju, aby viac nehrešila (porov. *Jn* 8, 1 – 11).

Tretia časť **Konfrontácia: pastoračné perspektívy**

Ohlasovať evanjelium o rodine dnes, v rôznych kontextoch

29. Synoda sa v diskusii pristavila pri niektorých naliehavých pastoračných otázkach, ktoré sa zveriť jednotlivým miestnym cirkvám, aby ich konkrétne realizovali v bratskom spoločenstve „*cum Petro et sub Petro*“. Ohlasovanie „evanjelia rodiny“ predstavuje nalievavú požiadavku novej evanjelizácie. Cirkev je povoláná uskutočňovať ho s nežnosťou matky a jasnosťou

učiteľky (porov. *Ef* 4, 15), verná milosrdnej Kristovej *kenosis*. Pravda sa vteľuje do ľudskej krehkosti nie preto, aby ju odsúdila, ale aby ju zachránila (porov. *Jn* 3, 16 – 17).

30. Za hlásanie evanjelia je zodpovedný celý Boží ľud, každý v súlade so svojou službou a charizmou. Bez radostného svedectva manželov a rodín, domácich cirkví, by hrozilo, že hlásanie, hoci aj pravdivé, bude nepochopené, alebo sa utopí v množstve slov, ktoré charakterizuje našu spoločnosť (porov. *Novo millennio ineunte*, 50). Synodálni otcovia niekoľkokrát zdôraznili, že katolícke rodiny sú v sile milosti sviatosti manželstva povolané stať sa aktívnymi subjektmi v pastorácii rodín.

31. Bude rozhodujúce klásť dôraz na primát milosti a teda na možnosti, ktoré vo sviatosti daruje Duch Svätý. Ide o to, okúsiť, že „evanjelium rodiny“ je radosťou, ktorá „naplňa srdce a celý život“, pretože v Kristovi sme „oslobodení od hriechu a smútku, od vnútorného prázdna a izolácie“ (*Evangelii gaudium*, 1). Vo svetle podobenstva o rozsievачovi (porov. *Mt* 13, 3), je našou úlohou spolupracovať pri siatí: ostatné je Božím dielom. Netreba zabúdať na to, že Cirkev, ktorá káže o rodine, je znamením, ktorému sa bude protirečiť.

32. Preto sa od celej Cirkvi vyžaduje misionárske obrátenie: je nevyhnuté nezastaviť sa len pri teoretickom hlásaní, oddelenom od reálnych problémov ľudí. Nikdy netreba zabúdať na to, že kríza viery priniesla so sebou krízu manželstva a rodiny, a v dôsledku toho sa často prerušilo aj odovzdávanie viery od rodičov deťom. Zoči-voči pevnej viere je totiž nanucovanie akýchkoľvek kultúrnych náhľadov, ktoré oslabujú rodinu a manželstvo, bezmocné.

33. Ide aj o obrátenie jazyka, ktorý sa má stať skutočne zmysluplným. Hlásanie musí dať pocítiť, že „evanjelium rodiny“ je odpoveďou na tie najhlbšie túžby ľudskej bytosti: na jej dôstojnosť a plnú realizáciu vo vzájomnosti, spoločensťve a plodnosti. Nejde teda len o predkladanie istej normatívy, ale o predkladanie hodnôt ako odpovede na ich potrebu, ktorú dnes možno pozorovať aj v tých najsekularizovanejších krajinách.

34. Božie slovo je pre rodinu zdrojom života a spirituality. Celá pastorácia rodín musí umožniť členom domácej Cirkvi vnútorne sa vyvíjať a formovať prostredníctvom meditatívneho a liturgického čítania Svätého písma. Božie slovo nie je len dobrou zvesťou pre osobný život ľudí, ale je aj kritériom posudzovania a svetlom pre rozlišovanie rôznych výziev, ktorým čelia manželia a rodiny.

35. Zároveň mnohí synodálni otcovia trvali na pozitívnejšom prístupe k bohatstvám rôznych náboženských skúseností, hoci nezamlčovali ani problémy. V rozličných náboženstvách a vo veľkej kultúrnej rozmanitosti, ktorá charakterizuje jednotlivé krajiny, je vhodné najskôr oceniť pozitívne možnosti a v ich svetle potom posúdiť ich limity či nedostatky.

36. Kresťanské manželstvo je povolaním, ktoré sa prijíma po náležitej príprave na ceste viery a so zrelým rozlišovaním, preto ho nemožno považovať len za akúsi kultúrnu tradíciu alebo za spoločenskú či legislatívnu požiadavku. Preto treba organizovať kurzy sprevádzajúce jednotlivcov i páry takým spôsobom, že sa obsahy viery budú odovzdávať zároveň so skúsenosťou života, ktorú ponúka celé cirkevné spoločenstvo.

37. Opakovane sa poukazovalo na potrebu radikálnej zmeny pastoračnej praxe vo svetle „evanjelia rodiny“, čo pomôže prekonať individualistickú optiku, ktorou je táto prax ešte stále poznačená. Preto sa viackrát naliehavo požadovalo obnovenie formácie kňazov, diakonov,

katechétovej a ďalších pastoračných pracovníkov, a to aj pomocou širšieho zapojenia samotných rodín.

38. Rovnako sa zdôraznila potreba evanjelizácie, ktorá jasne poukazuje na kultúrne, sociálne a ekonomické okolnosti – napríklad príliš veľký priestor dávajú trhovému mysleniu – ktoré bránia autentickému rodinnému životu a zapríčiňujú diskrimináciu, chudobu, sociálne vylúčenie a násilie. Preto sa má rozvíjať dialóg a spolupráca so spoločenskými štruktúrami a tiež sa majú povzbudzovať a podporovať laici, ktorí sa ako kresťania angažujú v kultúrnom a spoločensko-politickom prostredí.

Sprevádzanie snúbencov na ceste prípravy na manželstvo

39. Komplexná spoločenská realita a výzvy, ktorým dnes musí rodina čeliť, si vyžadujú väčšie úsilie celej kresťanskej komunity pri príprave snúbencov na manželstvo. Je nevyhnutné pripomenúť tu význam čnosti, spomedzi ktorých je práve čnosť čistoty dôležitou podmienkou opravdivého rastu lásky medzi partnermi. Vzhľadom na túto požiadavku sa synodálni otcovia zhodli na tom, že okrem zaradenia prípravy na manželstvo do procesu kresťanskej iniciácie – kde sa poukazuje na úzky vzťah medzi manželstvom, krstom a ostatnými sviatosťami – je potrebné zdôrazňovať väčšie zapojenie celého spoločenstva do tejto prípravy, pričom prednostné miesto tu majú samotné rodiny. Podobne sa ukázala potreba vytvoriť osobitné programy pre blízku prípravu na manželstvo, ktoré poskytnú autentickú skúsenosť účasti na cirkevnom živote a prehĺbia poznanie rozličných aspektov rodinného života.

Sprevádzanie počas prvých rokov manželského života

40. Prvé roky manželstva sú dôležitým a citlivým obdobím, počas ktorého sa páry rozvíjajú v hlbšom uvedomovaní si úloh a významu manželstva. Z toho vyplýva potreba pastoračného sprevádzania, ktoré pokračuje aj po slávení sviatosti manželstva (porov. *Familiaris consortio*, III). Veľmi dôležitá je v rámci tejto pastoračnej starostlivosti prítomnosť skúsených manželských párov. Za vhodné miesto, kde sú skúsené páry k dispozícii tým mladším a kde im prípadne pomáhajú aj cirkevné združenia, hnutia a nové spoločenstvá, sa považuje farnosť. Manželov treba povzbudzovať k základnému postojeniu prijatia veľkého daru detí. Treba tiež zdôrazniť dôležitosť rodinnej spirituality, modlitby a účasti na nedeľnej svätej omši, pričom treba povzbudzovať páry, aby sa pravidelne stretávali, podporujú tak rast duchovného života i vzájomnú solidaritu v konkrétnych životných potrebách. Bolo tiež spomenuté, že veľmi dôležitými prvkami napomáhajúcimi hlásaniu evanjelia prostredníctvom rodiny sú liturgické slávenia, prejavy zbožnosti a svätej omše slávené za rodiny, predovšetkým pri výročí sobáša.

Pastoračná starostlivosť o osoby žijúce v civilnom manželstve alebo v spolužití bez manželstva

41. Pokým synoda naďalej ohlasuje a podporuje kresťanské manželstvo, povzbudzuje aj k pastoračného rozlišovaniu situácií tých osôb, ktoré ešte v takomto vzťahu nežijú. Je dôležité, aby sa s týmito ľuďmi nadviazal pastoračný dialóg s cieľom všimnúť si tie prvky ich života, ktoré môžu viesť k väčšiemu otvoreniu sa voči „evanjeliu manželstva“ v jeho plnosti. Kňazi majú identifikovať tie prvky, ktoré môžu podporiť jednak evanjelizáciu, jednak ľudský i duchovný rast. Nová citlivosť v rámci súčasnej pastorácie sa prejavuje snahou o pozitívne vnímanie určitých aspektov civilných manželstiev a – pri náležitom rozlišovaní – aj spolužití bez manželstva. Je potrebné, aby cirkevná ponuka nielen jasne predstavila kresťanské

posolstvo, ale aj označila konštruktívne prvky, ktoré sú obsiahnuté v takých situáciách, ktoré tomuto posolstvu ešte alebo už nezodpovedajú.

42. Hovorilo sa tiež o tom, že v mnohých krajinách sa pozoruje „rastúci počet párov, ktoré žijú vo vzťahoch *ad experimentum*, bez kánonického i civilného manželstva” (*Instrumentum laboris*, 81). V niektorých krajinách sa to deje zvlášť v rámci tzv. tradičných manželstiev, ktoré sa uzatvárajú na základe dohody medzi rodinami a často bývajú slávené na viaceré etapy. V iných krajinách zasa rastie počet tých, ktorí po dlhom spolužití žiadajú slávenie sobáša v kostole. Voľné spolužitie sa často volí preto, že panuje všeobecná mentalita zameraná proti inštitúciám a definitívnym záväzkom, ale aj preto, že sa čaká na existenčné istoty (práca a stabilný zárobok). Inde zasa existuje veľké množstvo faktických zväzkov nielen preto, že odmietajú hodnoty rodiny a manželstva, ale predovšetkým preto, že k životu vo faktickom zväzku nútia sociálne podmienky a tiež materiálna núdza, lebo sobáš sa za daných okolností považuje za luxus.

43. Ku všetkým týmto situáciám treba pristupovať konštruktívnym spôsobom a usilovať sa zmeniť ich na príležitosť vstúpiť na cestu k plnosti manželstva a rodiny vo svetle evanjelia. Ide o trpezlivé a jemné prijímanie a sprevádzanie. Preto je dôležité prít'azlivé svedectvo autentických kresťanských rodín ako subjektov evanjelizácie ostatných rodín.

Liečiť zranené rodiny (odlúčení manželia, rozvedení bez nového manželstva, rozvedení a znovu zosobášení, rodiny s jedným rodičom)

44. Keď manželia zakúsia problémy vo svojom vzťahu, musia mať možnosť spoľahnúť sa na pomoc a sprevádzanie Cirkvi. Pastoračia založená na láske a milosrdenstve smeruje k záchrane osôb a vzťahov. Skúsenosť ukazuje, že s náležitou pomocou a s pôsobením zmierenia vďaka milosti sa veľké percento manželských kríz dá uspokojujúcim spôsobom prekonať. Vedieť odpustiť a cítiť, že mi bolo odpustené, je základnou skúsenosťou rodinného života. Odpustenie medzi manželmi umožňuje zakúsiť lásku, ktorá je navždy a nikdy nepominie (porov. *1 Kor* 13, 8). Niekedy je však dôležité, aby ten, kto prijal odpustenie od Boha, mal silu poskytnúť skutočné odpustenie, ktoré danú osobu obnovuje.

45. Na synode jasne zaznelo, že sú potrebné odvážne pastoračné rozhodnutia. Po jasnom potvrdení vernosti „evanjeliu rodiny“ a po uznaní toho, že odlúčenie a rozvod sú vždy zranením, ktoré vyvoláva hlboké utrpenie manželom, ktorí ho zažijú, aj ich deťom, synodálni otcovia konštatovali potrebu nových pastoračných prístupov, ktoré vychádzajú zo skutočnej situácie krehkosti rodín a z vedomia, že tejto krehkosti sa rodiny často skôr „trpne poddávajú“, než by ju prijímali v plnej slobode. Ide o rozličné situácie, spojené tak s osobnými, ako aj kultúrnymi a spoločensko-ekonomickými dôvodmi. Treba preto na ne hľadieť diferencovane, ako to navrhol Ján Pavol II. (porov. *Familiaris consortio*, 84).

46. Každú rodinu treba predovšetkým vypočúť s rešpektom a láskou a treba ju sprevádzať na ceste – tak, ako Kristus sprevádzal učeníkov na ceste do Emauz. Pre tieto situácie osobitným spôsobom platia slová pápeža Františka: „Cirkev musí uviesť svojich členov – kňazov, rehoľníkov aj laikov – do tohto ‚umenia sprevádzať‘, aby sa všetci naučili zobúvať si sandále pred svätou zemou druhého človeka (porov. *Ex* 3, 5). Musíme dať nášmu napredovaniu zdravý rytmus blízkosti s pohľadom plným úcty a súcitu, ktorý zároveň lieči, oslobodzuje a povzbudzuje do dozrievania v kresťanskom živote” (*Evangelii gaudium*, 169).

47. Osobitné rozlišovanie je nevyhnutné pri pastoračnom sprevádzaní odlúčených, rozvedených a opustených manželov. Treba mať rešpekt predovšetkým voči utrpeniu tých, ktorí nespravodlivo podstúpili odlúčenie, rozvod či odchod partnera, alebo boli donútení zlým zaobchádzaním manželského partnera k prerušeniu spolužitia. Odpustiť podstúpenú nespravodlivosť nie je ľahké, je to však cesta, ktorú milosť umožňuje. Preto vzniká požiadavka pastoračnej zmierenia a mediácie prostredníctvom špecializovaných centier, ktoré sa majú zriadiť v diecézach. Rovnako treba zdôrazniť, že je nevyhnutné čestným a konštruktívnym spôsobom prevziať zodpovednosť za dôsledky odlúčenia alebo rozvodu vplývajúce na deti, ktoré sú vždy nevinnými obeťami tejto situácie: oni sa nemôžu stať „predmetom“, o ktorý sa bojuje, ale treba hľadať čo najlepšie spôsoby, ako budú môcť prekonať traumu rodinného rozdelenia a vyrastať čo najpokojšie. V každom prípade má Cirkev vždy zdôrazňovať nespravodlivosť, ktorá je často dôsledkom rozvodu. Osobitnú pozornosť si zasluhuje sprevádzanie rodín s jedným rodičom, pričom zvlášť treba pomáhať ženám, ktoré musia samé niesť zodpovednosť za domácnosť i výchovu detí.

48. Viacerí synodálni otcovia zdôraznili, že je nevyhnutné, aby bol proces na vyhlásenie neplatnosti manželstva prístupnejší a dynamickejší, podľa možnosti i celkom bezplatný. Medzi návrhmi zazneli i nasledovné: upustiť od požiadavky dvoch zhodných rozsudkov vo veci neplatnosti manželstva; zveriť možnosť stanovenia administratívneho postupu pri vyhlásení neplatnosti manželstva do kompetencie diecézneho biskupa; zaviesť paušálny proces, ktorý by sa používal v prípadoch najčastejších príčin neplatnosti manželstva. Niektorí synodálni otcovia sa však vyjadrili proti týmto návrhom, pretože negarantujú vierohodný rozsudok. Zdôrazňovalo sa, že vo všetkých týchto prípadoch ide o overenie pravdy o platnosti zväzku. Podľa ďalších návrhov by sa tiež mala zväziť možnosť prikladať väčšiu dôležitosť viere snúbencov vzhľadom na platnosť sviatosti manželstva, pričom stále platí, že medzi pokrstenými všetky platné manželstvá sú sviatosťou.

49. V prípade manželských procesov si zjednodušenie procedúry, ktoré mnohí žiadali, okrem prípravy dostatočného počtu pracovníkov, klerikov aj laikov, ktorí sa tomu budú prioritne venovať, vyžaduje aj posilnenie zodpovednosti diecézneho biskupa, ktorý bude môcť vo svojej diecéze poveriť náležite pripravených konzultantov, aby zadarmo poskytovali manželom poradenstvo ohľadom platnosti ich zväzku. Takúto funkciu môže plniť úrad alebo kvalifikované osoby (porov. *Dignitas connubii*, čl. 113, 1).

50. Rozvedené osoby, ktoré nie sú znovu zosobášené, sú často svedkami manželskej vernosti, a povzbudzujú sa k tomu, aby v Eucharistii nachádzali pokrm, ktorý ich v ich situácii posilní. Miestne spoločenstvo a duchovní pastieri majú tieto osoby sprevádzať s veľkou starostlivosťou predovšetkým vtedy, ak majú deti, alebo sa nachádzajú v ťažkých podmienkach chudoby.

51. Aj situácia rozvedených a znovu zosobášených si vyžaduje pozorné rozlišovanie a sprevádzanie založené na rešpekte, ktoré sa vyhne akýmkoľvek vyjadreniam a postojom vyvolávajúcim pocit diskriminácie a ktoré napomôže ich účasť na živote spoločenstva. Starat' sa o nich neznamena pre kresťanské spoločenstvo oslabenie, ani pokiaľ ide o jeho vieru, ani čo sa týka svedectva o nerozlučiteľnosti manželstva; práve naopak, touto starostlivosťou spoločenstvo prejavuje svoju lásku.

52. Uvažovalo sa tiež o možnosti rozvedených a znovu zosobášených pristupovať k sviatostiam pokánia a Eucharistie. Rôzni synodálni otcovia argumentovali v prospech platnej disciplíny, pretože existuje konštitutívny vzťah medzi účasťou na Eucharistii a spoločenstvom

s Cirkvou a jej učením o nerozlučiteľnosti manželstva. Ďalší sa vyjadrili za pripustenie k eucharistickej hostine, no nie všeobecné, iba v niektorých osobitných prípadoch a za pevne stanovených podmienok, predovšetkým ak ide o nevratné situácie spojené s morálnymi povinnosťami voči deťom, ktoré by mohli nespravodlivo trpieť. Eventuálne pripustenie k sviatostiam by mal predchádzať proces pokánia, ktorý by podliehal kompetencii biskupa. Treba však ešte hlbšie preskúmať túto otázku, majú na pamäti existujúci rozdiel medzi objektívnym stavom hriechu a poľahčujúcimi okolnosťami, keďže „príčítateľnosť nejakého činu a zodpovednosť zaň sa môže znížiť, ba aj zrušiť“ rôznymi „psychickými alebo sociálnymi faktormi“ (KKC, 1735).

53. Niektorí synodálni otcovia obhajovali stanovisko, že rozvedené a znovu zosobášené osoby alebo tie, ktoré spolu žijú bez manželstva, sa môžu plodne zúčastniť duchovného svätého prijímania. Iní otcovia sa pýtali, prečo teda nemôžu prijať to sviatostné. Preto sa navrhuje hlbšie teologické preskúmanie tejto problematiky, aby bola zrejmejšia osobitosť týchto dvoch foriem a ich vzťah k teológii manželstva.

54. V príhovoroch synodálnych otcov sa často vyskytovali aj problémy týkajúce sa zmiešaných manželstiev. Rozdielnosť disciplíny ohľadom sviatosti manželstva v pravoslávnych cirkvách vytvára v niektorých situáciách zložité problémy, o ktorých je nevyhnutné uvažovať v oblasti ekumény. Rovnako pre manželstvá osôb s odlišným náboženským vyznaním platí, že je dôležité riešiť tieto problémy aj v rámci medzi-náboženského dialógu.

Pastoračná pozornosť voči osobám s homosexuálnou orientáciou

55. Niektoré rodiny prežívajú skúsenosť toho, že majú vo svojom strede osoby s homosexuálnou orientáciou. Preto zaznela aj otázka, aká pastoračná pozornosť je vhodná vzhľadom na túto situáciu – v súvislosti s tým, čo učí Cirkev: „Neexistuje nijaký dôvod na prirovnávanie alebo na vytváranie analógií, ani len vzdialených, pokiaľ ide o homosexuálne zväzky a Boží zámer s manželstvom a rodinou.“ Napriek tomu, muži a ženy s homosexuálnymi sklonmi majú byť prijímaní s rešpektom a citlivosťou: „Treba sa vyhýbať akémukoľvek náznaku nespravodlivej diskriminácie voči nim“ (Kongregácia pre náuku viery, *Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami*, 4).

56. Je celkom neprijateľné, aby boli pastieri Cirkvi v tejto záležitosti vystavení nejakému nátlaku a aby medzinárodné organizmy podmieňovali finančnú pomoc chudobným krajinám zavádzaním takých zákonov, ktoré inštitucionalizujú „manželstvo“ medzi osobami toho istého pohlavia.

Odovzdávanie života a problém klesajúcej pôrodnosti

57. Nie je ťažké všimnúť si, že sa šíri mentalita, ktorá redukuje plodenie života na jeden z voliteľných prvkov osobného alebo partnerského plánovania. Faktory ekonomického charakteru niekedy majú taký závažný vplyv, že prispievajú k prudkému poklesu pôrodnosti, ktorý oslabuje štruktúru spoločnosti, narúša vzťahy medzi generáciami a vyvoláva pochybnosti ohľadom budúcnosti. Otvorenosť pre život je nenahraditeľnou súčasťou manželskej lásky. V tomto zmysle Cirkev podporuje rodiny, ktoré prijímajú, vychovávajú a zahŕňajú láskou hendikepované (inak nadané) deti.

58. Aj v tejto oblasti je potrebné vychádzať z načúvania ľuďom a dať za pravdu kráse a pravde o bezpodmienečnej otvorenosti pre život, ako niečomu, čo ľudská láska potrebuje na to, aby sa prežívala naplno. Práve na tomto základe môže stáť adekvátne učenie o prirodzených metódach zodpovedného plodenia detí. Toto učenie umožňuje harmonickým a uvedomelým spôsobom prežívať spoločenstvo medzi manželmi – vo všetkých jeho rozmeroch – spolu so zodpovednou prokreáciou. Treba znovu objaviť odkaz encykliky *Humanae vitae* Pavla VI., ktorý zdôrazňuje potrebu rešpektovať dôstojnosť osoby pri morálnom hodnotení metód regulácie pôrodnosti. Adopcia detí, sirôt a opustených prijatých za vlastné, je špecifickou formou rodinného apoštolátu (porov. *Apostolicam actuositatem*, III, 11), na ktorú sa učenie Cirkvi viackrát odvoláva a ku ktorej povzbudzuje (porov. *Familiaris consortio*, III, II; *Evangelium vitae*, IV, 93). Rozhodnutie pre adopciu a prijatie do rodinnej starostlivosti vyjadruje osobitnú plodnosť manželskej skúsenosti, a to nielen vtedy, keď je poznačená nemožnosťou mať vlastné deti. Takéto rozhodnutie je výrečným znakom rodinnej lásky, príležitosťou vydať svedectvo o vlastnej viere a navracia dôstojnosť detstva tým, ktorým bola odopretá.

59. Preto je potrebné aj v rámci manželského zväzku napomáhať citovému životu ako ceste k dozrievaniu, v stále hlbšom prijímaní toho druhého a v stále plnšom sebadarovaní. V tomto zmysle treba zdôrazniť nevyhnutnosť formačného usmernenia, ktoré posilní manželský život, a tiež dôležitú úlohu laikov, ktorí dokážu zabezpečiť sprevádzanie založené na živom svedectve. Veľkou pomocou je bezpochyby príklad vernej a hlbkej lásky, plnej nežnosti a rešpektu, schopnej neustále rásť, ktorá vo svojej otvorenosti voči splodeniu nového života zažíva tajomstvo, ktoré nás presahuje.

Výzva vzdelávania a úloha rodiny pri evanjelizácii

60. Základná výzva, pred ktorou dnes rodiny stoja, je určite výchova, pričom ešte náročnejšou a zložitejšou ju robia súčasné kultúrne okolnosti a veľký vplyv médií. Treba náležite pamätať na potreby a očakávania rodín schopných vydávať svedectvo v každodennom živote, na tieto miesta rastu, konkrétneho a podstatného odovzdávania čností, ktoré formujú našu existenciu. Z toho vyplýva, že rodičia majú mať možnosť slobodne si zvoliť na základe svojho presvedčenia typ vzdelania, ktoré bude poskytnuté ich deťom.

61. V tomto ohľade zohráva Cirkev dôležitú úlohu pri podpore rodín, a to počnúc kresťanskou iniciáciou až po spoločenstvá poskytujúce prijatie. Dnes viac než v minulosti sa od nej vyžaduje, aby tak v zložitých, ako aj v bežných situáciách poskytovala rodičom oporu pri ich výchovnom poslaní, aby sprevádzala deti, mladých a dospelých pri ich raste, a to prostredníctvom osobných programov, schopných privádzať k plnému zmyslu života a k rozhodovaniu a zodpovednosti prežívanej vo svetle evanjelia. Mária, vo svojej jemnosti, milosrdenstve a materinskej citlivosti, môže utíšiť hlad po ľudskosti a živote, a preto ju rodiny i kresťanský ľud vzývajú. Mariánska zbožnosť a pastorácia sú vhodným východiskom pre ohlasovanie evanjelia života.

Záver

62. Tieto úvahy, ktoré sú ovocím synodálneho dialógu vedeného vo veľkej slobode a v štýle vzájomného načúvania, chcú predložiť otázky a naznačiť perspektívy, ktoré musia dozrieť a byť spresnené v reflexii miestnych cirkví počas roka, ktorý nás delí od riadneho plenárneho zhromaždenia Biskupskej synody v októbri 2015, venovaného povolaniu a poslaniu rodiny v Cirkvi a súčasnom svete. Nie sú to hotové rozhodnutia, ani ľahké perspektívy. Avšak

kolegiálne napredovanie biskupov a zainteresovanie celého Božieho ľudu, pod vplyvom pôsobenia Ducha Svätého a pohľadu na Svätú rodinu ako vzor, môže viesť k nájdeniu ciest pravdy a milosrdenstva pre všetkých. S týmto želaním sa na nás obrátil pápež František hneď v úvode našich zasadaní, keď nás vyzval k odvahe viery a pokornému, čestnému prijatiu pravdy v láske.

OTÁZKY OHĽADOM PRIJATIA A PREHĽBENIA SYNODÁLNEJ SPRÁVY

Úvodná otázka, ktorá sa vzťahuje na všetky časti *Synodálnej správy*

Zodpovedá opis situácie súčasnej rodiny prezentovaný v Synodálnej správe tomu, čo dnes pozorujeme v Cirkvi a v spoločnosti? Ktoré chýbajúce aspekty možno do nej ešte zahrnúť?

Prvá časť

Načúvanie: kontext a výzvy týkajúce sa rodiny

V úvode *Synodálnej správy* (body 1 – 4) sa hovorí o tom, že mimoriadna synoda mala v úmysle obrátiť sa na všetky rodiny sveta a zdieľať s nimi ich radosti, námahy i nádeje. Zároveň sa však osobitne venovala mnohým kresťanským rodinám, ktoré verne prežívajú svoje povolanie, vyjadřila im vďačnosť a povzbudila ich k ešte rozhodnejšiemu angažovaniu sa v tejto dobe, keď sa Cirkev snaží „vychádzať zo seba samej“, a tiež k tomu, aby znovu objavili svoju nenahraditeľnú úlohu ako subjekt evanjelizácie. Tá má v prvom rade v kresťanských rodinách, ale aj v tých, ktoré sa nachádzajú v ťažkostiach, posilňovať „túžbu po rodine“, ktorá ostáva stále živá a ktorá tvorí základ presvedčenia, že pre účinné ohlasovanie podstaty evanjelia je nevyhnutné „znovu začať od rodiny“.

Cesta obnovy, ktorú načrtla mimoriadna synoda, je zasadená do oveľa širšieho cirkevného kontextu, na ktorý poukázala exhortácia pápeža Františka *Evangelii gaudium*, vychádzajúca z „existenciálnych periférií“ a z pastoračie vyznačujúcej sa „kultúrou stretnutia“, ktorá je schopná spoznať slobodné Pánove diela aj mimo našich zvyčajných schém a bez rozpakov prijať úlohu akejsi „poľnej nemocnice“, ktorá slúži ohlasovaniu Božieho milosrdenstva. Týmto výzvam zodpovedajú body prvej časti *Synodálnej správy*, kde sú vysvetlené isté aspekty tvoriace konkrétnejší referenčný rámec pre ďalšiu reflexiu ohľadom skutočnej situácie rodín.

Nasledujúce otázky, ktoré sa výslovne odvolávajú na niektoré body prvej časti *Synodálnej správy*, majú za cieľ umožniť, aby sa pri uvažovaní jednotlivých biskupov zachoval požadovaný realizmus, a aby sa zároveň zabránilo tomu, že ich odpovede budú vypracované len na základe takých pastoračných schém a perspektív, ktoré výlučne aplikujú cirkevné učenie, no nerešpektujú závery mimoriadneho zhromaždenia synody, čím by sa ich uvažovanie vzdialilo od už načrtnutej cesty.

Spoločensko-kultúrny kontext (b. 5 – 8)

1. Aké iniciatívy prebiehajú a aké sa pripravujú vzhľadom na výzvy, ktorým kultúrne rozpory vystavujú rodinu (porov. b. 6 – 7): iniciatívy zamerané na prebudenie vedomia o Božej prítomnosti v živote rodiny; iniciatívy zamerané na výchovu k zdravým medziľudským

vzťahom a na ich upevnenie; iniciatívy na podporu sociálno-ekonomických politických opatrení v prospech rodiny; iniciatívy na zmiernenie ťažkostí spojených s starostlivosťou o deti, starých a chorých členov rodiny; iniciatívy, ktoré pomáhajú čeliť špecifickému kultúrnemu kontextu, v ktorom žije miestna Cirkev?

2. Aké analytické nástroje sa používajú pri skúmaní (pozitívnych alebo negatívnych) stránok antropologicko-kultúrnej zmeny a aké sú najdôležitejšie zistené výsledky? (porov. b. 5). Je možné na základe týchto výsledkov nájsť v kultúrnom pluralizme spoločné prvky?

3. Aké iné spôsoby – okrem hlásania [evanjelia] a poukazovania na chyby – si Cirkev volí, aby bola nablízku rodinám v extrémnych situáciách? (porov. b. 8). Akými výchovnými stratégiami možno takýmto situáciám predchádzať? Čo možno urobiť na podporu a posilnenie veriacich rodín, ktoré zachovávajú vernosť manželskému zväzku?

4. Ako odpovedá Cirkev vo svojej pastoračnej činnosti na rozšírenie kultúrneho relativizmu v sekularizovanej spoločnosti a na s tým súvisiace časté odmietanie modelu rodiny zloženej z muža a ženy, ktorí sú spojení manželským zväzkom a otvorení pre plodenie (prokreáciu)?

Dôležitosť citového života (b. 9 – 10)

5. Akým spôsobom a do akých aktivít sa zapájajú kresťanské rodiny, aby svedčili novým generáciám o dozrievaní v emocionálnej oblasti? (porov. 9 – 10). Ako je možné pomôcť pri formácii vysvätených služobníkov vzhľadom na danú oblasť? Aká špecifická kvalifikácia sa najnaliehavejšie požaduje od pastoračných pracovníkov v tejto oblasti?

Výzva pre pastoráciu (b. 11)

6. V akom pomere a akými prostriedkami sa bežná rodinná pastorácia obracia aj na tých, čo sa vzdialili od Cirkvi? (porov. b. 11) Aké postupy sa zvolili, aby sa v ľuďoch vzbudila a uplatnila „túžba po rodine“, ktorú Stvoriteľ vložil do srdca každého človeka, a ktorá je osobitne prítomná u mladých, a to aj u tých, ktorí sa nachádzajú v rodinných situáciách nezodpovedajúcich kresťanskému obrazu rodiny? Akú odozvu u nich nachádza na nich zameraná činnosť Cirkvi? Do akej miery je rozšírené medzi nepokrstenými prirodzené manželstvo, a to aj vzhľadom na túžbu mladých vytvoriť rodinu?

II. časť

Pohľad upretý na Krista: „evanjelium rodiny“

„Evanjelium rodiny“, verne uchovávané Cirkvou v rámci písaného i tradovaného kresťanského Zjavenia, sa musí v dnešnom svete ohlasovať s novou radosťou a nádejou, upierajúc neustále svoj pohľad na Ježiša Krista. Povolanie a poslanie rodiny je plne v súlade s poriadkom stvorenia, ktorý sa rozvíja v poriadku vykúpenia, ako to zhrnul vo svojom želaní Druhý vatikánsky koncil: „Samých manželov, stvorených na obraz živého Boha a začlenených do skutočne ľudského poriadku, nech spája tá istá láska, jednomyselnosť a vzájomná svätosť, aby nasledovaním Krista, pôvodcu života, stali sa v radoostiach i trápeniach svojho povolania svojou vernou láskou svedkami tajomstva lásky, ktorú Pán zjavil svetu svojou smrťou a svojím zmŕtvychvstaním“ (*Gaudium et spes*, 52; porov. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 1533 – 1535).

Z tohto pohľadu je cieľom otázok, ktoré vychádzajú zo *Synodálnej správy*, povzbudiť duchovných pastierov a Boží ľud k verným a odvážnym odpovediam, aby sa obnovilo ohlasovanie „evanjelia rodiny“.

Pohľad upretý na Ježiša a Božia pedagogika v dejinách spásy (b. 12 – 14)

Cirkev prijíma výzvu pápeža Františka, aby hľadela na Krista v jeho trvalej pravde i nevyčerpatelnej novosti, ktorá zároveň osvecuje každú rodinu. „Kristus je večné evanjelium“ (Zjv 14,6) a je „ten istý včera i dnes a naveky“ (Hebr 13, 8), ale jeho bohatstvo a krása sú nevyčerpatelne. On je stále mladý a je neustálym prameňom novosti“ (*Evangelii gaudium*, 11).

7. *Pohľad upretý na Krista otvára nové možnosti. „Skutočne, zakaždým, keď sa vraciame k prameňu kresťanskej skúsenosti, otvárajú sa nám nové cesty a nevídané možnosti“ (b. 12). Ako sa využíva učenie Svätého písma v pastoračnej činnosti zameranej na rodiny? V akej miere žíví tento pohľad upretý na Ježiša odvážnu a vernú pastoráciu rodín?*

8. *Aké hodnoty manželstva a rodiny uskutočňujú vo svojom živote mladí ľudia a aké manželia? A akou formou ich realizujú? Existujú v tejto oblasti hodnoty, ktoré možno zdôrazniť? (porov. b. 13) Ktorým hriechnym aspektom je treba predchádzať a ktoré treba prekonať?*

9. *Akú ľudskú pedagogiku je potrebné vziať do úvahy – v súlade s Božou pedagogikou – aby sme lepšie pochopili, čo sa vyžaduje od pastoračnej činnosti Cirkvi, pokiaľ ide o dozrievanie partnerského života k manželstvu? (porov. b. 13).*

10. *Čo urobiť preto, aby sme ľuďom ukázali veľkosť a krásu daru nerozlučiteľnosti manželstva a vzbudili tak túžbu čoraz hlbšie ho prežívať a budovať? (porov. b. 14)*

11. *Ako by sme mohli ľuďom pomôcť pochopiť, že vzťah s Bohom umožňuje zvíťaziť nad krehkosťou, ktorou sú poznačené aj manželské vzťahy? (porov. b. 14). Ako svedčiť ľuďom o tom, že Božie požehnanie sprevádza každé pravé manželstvo? Ako im ukázať, že sviatostná milosť pomáha manželom na celej cesty ich spoločného života?*

Rodina v Božom pláne spásy (b. 15 – 16).

Povolanie muža a ženy k vzájomnej láske, ktoré je súčasťou stvorenia, dosahuje svoju vrcholnú formu vo veľkonočnej udalosti, keď sa Kristus Pán bezvýhradne daruje Cirkvi a vytvára z nej svoje mystické telo. Kresťanské manželstvo čerpá z Kristovej milosti, a tak sa stáva cestou, po ktorej kráčajú tí, čo sú povolani, k dokonalosti v láske – teda k svätosti.

12. *Ako možno vysvetliť ľuďom, že kresťanské manželstvo zodpovedá pôvodnému Božiemu poriadku, a preto je skúsenosťou plnosti, a nie dajakým obmedzením? (porov. b. 13).*

13. *Ako možno chápať rodinu ako „domácu cirkev“ (porov. *Lumen gentium*, 11), subjekt i objekt evanjelizačnej činnosti, v službe Božiemu kráľovstvu?*

14. *Ako posilňovať vedomie rodín o ich misionárskej úlohe?*

Rodina v dokumentoch Cirkvi (b. 17 – 20)

Boží ľud má lepšie spoznať náuku Učiteľského úradu Cirkvi v celej jej rozmanitosti. Manželská spiritualita sa živí trvalým učením duchovných pastierov, ktorí sa starajú o svoje stádo, a dozrieva vďaka ustavičnému načúvaniu Božieho slova, prijímaním sviatostí viery a lásky.

15. *Kresťanská rodina žije pred milujúcim pohľadom Pána a vo vzťahu s ním rastie ako pravé spoločenstvo života a lásky. Ako rozvíjať rodinnú spiritualitu a ako pomôcť rodinám, aby sa stali miestom nového života v Kristovi? (porov. b. 21).*

16. *Ako rozvíjať a podporovať katechetické iniciatívy, ktoré by objasňovali cirkevné učenie o rodine a pomáhali ho uvádzať do života, a tak uľahčovali odstraňovanie prípadných rozdielov medzi tým, čo sa žije, a tým, čo sa vyznáva, a povzbudzovali k ceste obrátenia?*

Nerozlučiteľnosť manželstva a radosť zo spoločného života (b. 21 – 22)

„Pravá manželská láska je zapojená do Božej lásky a vedie i obohacuje ju vykupiteľská moc Krista a spasiteľná činnosť Cirkvi, aby manželia boli účinne vedení k Bohu a aby sa im dostalo pomoci a povzbudení pri vykonávaní vznešených otcovských a materských povinností. Kresťanskí manželia sú posilňovaní a akoby posväcovaní osobitnou sviatosťou na úlohy a dôstojnosť svojho stavu. Jej pôsobením konajú svoje manželské a rodinné poslanie naplnení Kristovým Duchom, ktorý preniká celý ich život vierou, nádejou a láskou, a tak čoraz viac napredujú v zdokonaľovaní seba, vo vzájomnom posväcovaní, a teda aj v spoločnej oslave Boha“ (*Gaudium et spes*, 48).

17. *Čo podniknúť, aby ľudia pochopili hodnotu nerozlučiteľného a plodnosti otvoreného manželstva, ako cestu k plnej osobnej realizácii? (porov. b. 21)*

18. *Ako predstaviť to, že rodina je po mnohých stránkach jedinečné miesto, kde možno zakúsiť radosť ľudského života?*

19. *Druhý vatikánsky koncil ocenil prirodzené manželstvo tým, že sa vrátil k dávnej cirkevnej tradícii. Do akej miery dokáže diecézna pastorácia zhodnotiť aj túto múdrosť národov, ako základnú pre spoločnú kultúru a spoločnosť? (porov. b. 22)*

Pravda a krása rodiny a milosrdenstvo voči zraneným a krehkým rodinám (b. 23 – 28)

Po tom, ako najskôr vzali do úvahy krásu úspešných manželstiev a stabilných rodín, a tiež ocenili veľkodušné svedectvo tých, ktorí, hoci boli opustení manželom/kou, zostávajú verní tomuto manželskému zväzku, sa duchovní pastieri zidení na synode otvorene a odvážne, avšak starostlivo a obozretne pýtali: Ako má Cirkev hľadiť na katolíkov, ktorí žijú len v civilnom zväzku, a na tých, ktorí spoločne žijú bez manželstva, a tiež na tých, ktorí, hoci ich prvé manželstvo je platné, sa rozviedli a následne civilne zosobášili.

Vedomí si zrejmých ohraňení a nedokonalostí, ktorými sú mnohé tieto situácie poznačené, synodálni otcovia pozitívne zhrnuli perspektívu naznačenú pápežom Františkom, podľa ktorej „bez toho, aby sme čokoľvek uberali ideálu evanjelia, treba s milosrdenstvom a trpezlivosťou sprevádzať rozličné štádiá rastu osôb, ktoré deň po dni postupne napredujú“ (*Evangelii gaudium*, 44).

20. *Ako pomôcť ľuďom pochopiť, že nikto nie je z Božieho milosrdenstva vylúčený a ako vyjadriť túto pravdu v pastoračnej činnosti Cirkvi zameranej na rodiny, osobitne na tie zranené a krehké? (porov. b. 28)*

21. *Ako môžu veriaci prejavíť postoj prijatia a dôverného sprevádzania voči ľuďom, ktorí ešte nedospeli k plnému pochopeniu daru Kristovej lásky, bez toho, aby sa vzdali hlásania požiadaviek evanjelia? (porov. b. 24)*

22. *Čo je možné urobiť pre to, aby muž a žena v rôznych formách spolužitia – v ktorých sa možno stretnúť s pravými ľudskými hodnotami – zo strany Cirkvi pocítili rešpekt, dôveru a povzbudenie k rastu v dobrom, a ako im pomôcť dospieť k plnosti kresťanského manželstva? (porov. b. 25)*

Tretia časť **Konfrontácia: pastoračné perspektívy**

Pri hlbšom skúmaní tém tretej časti *Synodálnej správy* je dôležité nechať sa viesť novým pohľadom na pastoračiu, aký načrtla mimoriadna synoda, opierajúc sa o Druhý vatikánsky koncil a učenie pápeža Františka. Biskupským konferenciám prináleží úloha, aby tento pohľad ďalej prehĺbili a konkretizovali v ich špecifickej situácii, a aby čo najvhodnejším spôsobom zapojili do toho aj všetky cirkevné zložky. Je potrebné urobiť všetko pre to, aby sa nezačínalo od nuly, ale aby sa za východisko prijala cesta, ktorou už prešla mimoriadna synoda.

Ohlasovať evanjelium rodiny dnes, v rôznych kontextoch (b. 29 – 38)

Vzhľadom na potreby rodiny a na mnohoraké a komplexné výzvy prítomné v súčasnom svete, synoda zdôraznila, že je potrebné obnoviť úprimné a nadšené ohlasovanie „evanjelia rodiny“.

23. *Ako sa pri formácii kňazov a ďalších pastoračných pracovníkov venuje pozornosť téme rodiny? Sú do toho zapojené samotné rodiny?*

24. *Sme si vedomí toho, že si rýchly rozvoj našej spoločnosti vyžaduje, aby sme neustále venovali pozornosť jazyku, ktorý v pastoračnej komunikácii používame? Ako možno účinne svedčiť o prioritě milosti tak, aby sa rodinný život plánoval a prežíval ako prijatie Ducha Svätého?*

25. *Ako možno pri ohlasovaní evanjelia rodiny vytvárať podmienky nato, aby bola každá rodina takou, ako si ju Boh želal, a aby spoločnosť uznávala jej dôstojnosť a poslanie? Aké „pastoračné obrátenie“ a aké ďalšie kroky treba v tomto smere urobiť?*

26. *Chápe sa naplno význam spolupráce so spoločenskými a politickými inštitúciami v službe rodiny? Ako sa táto spolupráca v skutočnosti realizuje? Akými kritériami sa pritom možno inšpirovať? Akú úlohu môžu v tomto smere zohrávať rodinné združenia? Ako môže byť táto spolupráca opodstatnená aj na základe otvoreného praniegovania kultúrnych, ekonomických a politických procesov, ktoré ohrozujú rodinu?*

27. *Ako podporiť taký vzťah medzi spoločnosťou, politikou a rodinou, ktorý by bol prospešný pre rodinu? Ako napomôcť to, aby medzinárodné spoločenstvo a jednotlivé štáty viac podporovali rodinu?*

Sprevádzať snúbencov po ceste prípravy na manželstvo (b. 39 – 40)

Synoda ocenila kroky vykonané v ostatných rokoch na zlepšenie primeranej prípravy mladých na manželstvo. Avšak zdôraznila aj potrebu väčšieho zapojenia sa celého kresťanského spoločenstva nielen do tejto prípravy snúbencov, ale aj do ich sprevádzania počas prvých rokov ich manželského života.

28. *Sú programy prípravy na manželstvo predstavované tak, aby zdôraznili povolanie a poslanie rodiny v súlade s vierou v Krista? Uskutočňujú sa ako ponuka autentického cirkevnej skúsenosti? Ako ich možno obnoviť a zlepšiť?*

29. *Ako kresťanská iniciačná katechéza predkladá otvorenosť voči povolaniu a poslaniu rodiny? Ktoré kroky sa pritom považujú za najnaliehavejšie? Ako zdôrazniť úzky vzťah medzi krstom, Eucharistiou a manželstvom? Ako poukázať na katechumenátny a mystagogický charakter, ktorý často program prípravy na manželstvo nadobúda? Ako zapojiť do tejto prípravy celé spoločenstvo?*

Sprevádzanie počas prvých rokov manželského života (b. 40)

30. *Využíva sa – či už pri príprave manželstvo alebo počas sprevádzania v prvých rokoch manželského života – dôležité svedectvo a pomoc, ktoré môžu poskytnúť rodiny, rodinné združenia a hnutia? Aké pozitívne skúsenosti možno v tejto oblasti uviesť?*

31. *Diskusie na synode dospeli k tomu, že pastoračia zameraná na sprevádzanie manželských párov v prvých rokoch rodinného života potrebuje ďalšie prehĺbenie. Aké najvýznamnejšie iniciatívy v tejto oblasti sa už uskutočnili? Ktoré jej aspekty ešte treba prehĺbiť na úrovni farností, diecézy, alebo v rámci združení a hnutí?*

Pastoračná starostlivosť o tých, ktorí spolu žijú v civilnom manželstve alebo bez manželstva (b. 41 – 43)

Počas rozpravy na synode sa znovu poukázalo na rozmanitosť situácií, v ktorých sa páry nachádzajú, a ktoré súvisia s mnohými kultúrnymi a ekonomickými faktormi, s praxou zakorenenou v tradícii i s tým, že mladí ľudia majú problém urobiť celoživotné rozhodnutie.

32. *Aké kritériá správneho pastoračného rozlišovania treba brať pri jednotlivých situáciách do úvahy vo svetle učenia Cirkvi, podľa ktorého sú základnými charakteristikami manželstva jednota, nerozlučiteľnosť a otvorenosť k prokreácii (k plodeniu detí)?*

33. *Je kresťanské spoločenstvo schopné pastoračne sa zapojiť do týchto situácií? Ako pomáha (kresťanské spoločenstvo) pri rozlišovaní pozitívnych a negatívnych prvkov života osobám žijúcim v civilnom manželstve, aby ich zorientovalo a podporilo na ceste rastu a nasmerovalo k sviatosti manželstva? Ako pomôcť tým, ktorí spolu žijú bez manželstva, aby sa rozhodli pre manželstvo?*

34. *A zvlášť sa pýtame, ako odpovedať na problémy, ktoré spôsobuje pretrvávajúce tradičných foriem manželstva (sláveného) na etapy alebo manželstva na základe dohody medzi rodinami?*

Liečiť zranené rodiny (odlúčení manželia, rozvedení bez nového manželstva, rozvedení a znovu zosobášení, rodiny s jedným rodičom) (b. 44 – 54)

V synodálnej rozprave sa ukázala potreba pastorácie zameranej na *umenie sprevádzať*, ktorá dáva „nášmu napredovaniu zdravý rytmus blízkosti s pohľadom plným úcty a súcitu, ktorý zároveň lieči, oslobodzuje a povzbudzuje do dozrievania v kresťanskom živote (*Evangelii gaudium*, 169).

35. *Je kresťanské spoločenstvo pripravené postarať sa o zranené rodiny, aby pocítili Otcovo milosrdenstvo? Ako sa zasadiť o to, aby sa odstránili spoločenské a ekonomické faktory, ktoré ich často ovplyvňujú ich existenciu? Aké kroky sa už podnikli a aké ešte treba urobiť pre rozvoj tejto činnosti a misionárskeho povedomia, ktoré ju podporuje?*

36. *Ako pomôcť tomu, aby sa stanovili spoločné pastoračné línie na úrovni rôznych partikulárnych cirkví? Ako v tejto súvislosti rozvíjať dialóg medzi rôznymi miestnymi cirkvami „cum Petro e sub Petro“?*

37. *Čo možno urobiť pre to, aby boli procesy na vyhlásenie neplatnosti manželstva prístupnejšie a dynamickejšie, a podľa možnosti bezplatné? (b. 48)*

38. *Pokiaľ ide o rozvedených a znovu zosobášených, hlbšie preskúmanie si zaslúži aj sviatostná pastorácia, pri ktorej je potrebné zväziť aj pravoslávnu prax a mať na pamäti „rozdiel medzi objektívnym stavom hriechu a poľahčujúcimi okolnosťami“ (b. 52). Akým smerom napredovať? Aké kroky možno podniknúť? Čo navrhnúť, aby sa zabránilo neprímeraným, či nie nevyhnutným prekážkam [v prístupe ku sviatostiam]?*

39. *Umožňuje nám aktuálna normatíva dať platné odpovede na výzvy spojené s miešanými manželstvami a manželstvami osôb rôzneho vierovyznania? Treba brať do úvahy aj ďalšie prvky?*

Pastoračná pozornosť voči osobám s homosexuálnou orientáciou (b. 55 – 56)

Pastoračná starostlivosť o osoby s homosexuálnou orientáciou predstavuje dnes nové výzvy, aj v dôsledku toho, akým spôsobom sa v spoločnosti predkladajú ich práva.

40. *Ako sa kresťanské spoločenstvo zaujíma o rodiny, v ktorých sú osoby s homosexuálnou orientáciou? Ako je možné postarať sa o osoby v takejto situácii vo svetle evanjelia bez toho, aby boli diskriminované? Ako im predkladať Božiu vôľu pre ich situáciu?*

Odovzdávanie života a problém klesajúcej pôrodnosti (b. 57 – 59)

Odovzdávanie života je základným prvkom povolania a poslania rodiny. „Manželia vedia, že v úlohe odovzdávania a vychovávania ľudského života, čo treba pokladať za ich vlastné poslanie, sú spolupracovníkmi lásky Boha Stvoriteľa a akoby jeho tlmočníkmi“ (*Gaudium et spes*, 50).

41. *Aké najdôležitejšie kroky sa urobili pre to, aby sa ohlasovala a účinne podporovala otvorenosť manželstva voči životu, a tiež ukázala krása a ľudská dôstojnosť ukrytá v materstve a otcovstve, napríklad vo svetle encykliky blahoslaveného Pavla VI. *Humanae**

vitae? Ako podporovať dialóg s vedou a biomedicínskymi technológiami, aby pri tom bola rešpektovaná ekológia ľudského plodenia?

42. *Veľkodušné materstvo či otcovstvo si vyžaduje isté štruktúry a prostriedky. Aplikuje vaše kresťanské spoločenstvo účinne solidaritu a subsidiaritu? Akým spôsobom? Má odvahu predkladať správne riešenia na spoločensko-politickej úrovni? Ako povzbudiť k adopcii a k prijatiu dieťaťa do starostlivosti, čo je najvyšším znakom plodnej veľkodušnosti? Ako podporovať starostlivosť o deti a úctu k nim?*

43. *Kresťan prežíva materstvo a otcovstvo ako odpoveď na povolanie, ktoré prijal. Zdôrazňuje sa toto povolanie v katechéze dostatočne? Aké formačné programy sa predkladajú na to, aby účinne formovali svedomie manželov? Sú si ľudia vedomí vážnych dôsledkov demografických zmien?*

44. *Ako Cirkev bojuje proti zlu potratu a ako účinne napomáha kultúru života?*

Výzva týkajúca sa výchovy a úloha rodiny pri evanjelizácii (b. 60 – 61)

45. *Pre rodičov nie je vždy jednoduché plniť výchovné poslanie: nachádzajú v kresťanskom spoločenstve solidaritu a podporu pre túto svoju úlohu? Aké formačné programy v tomto smere navrhnúť? Aké kroky podniknúť, aby bola výchovná úloha rodičov uznaná aj na spoločensko-politickej úrovni?*

46. *Ako podporiť u rodičov a v kresťanskej rodine vedomie, že poslanie odovzdávať vieru je nevyhnutnou súčasťou samotnej kresťanskej identity?*